

tézkedést jelentett be és ígéretet tett arra is, hogy végül visszatérnek a polgári kormányzáshoz. A legfontosabb kérdés azonban talán az, hogy mit fognak tenni a vörösingések, illetve újrakezdek-e a tömeges tiltakozásokat? A vörösingések nem éppen az erőszakmentesség elkötelezett hívei (amikor 2010-ben Bangkok utcáira vonultak, sokan érezheték fenyegetve magukat), ennek ellenére nehéz nem szimpatizálni velük, hisz vezetőiket, akikre szabad és tisztességes választásokon szavaztak, a csőcselék segítségével távolították el a hatalomból.

Ami Thakszin illeti, ő olyan politikus, aki hatalmas magánvagyonát is kész latba vetni annak érdekében, hogy hatalomra jusson. De vajon valóban indokolt volt-e, hogy a hadsereg beavatkozásával távolítsák el a hatalomból? Annyi bizonyos, hogy az ellenzéki párt nem volt hajlandó részt venni a választásokon, mert tudták, hogy veszítenének Thakszin pártjával szemben. „Az lehetett volna a jó megoldás, ha érvényt szereznek a törvényeknek”, mondta 2014 júliusában Apirux Vanaszathop, a neves üzleti tanácsadó arra utalva, hogy a thaiföldi rendőrség és a hadsereg gyakorlatilag megtagadta, hogy a rend helyreállítása érdekében véget vessenek a sárgaingesek ámokfutásának.

A junta arra törekedett, hogy semlegesítse Thakszin távolról is érvényesülő befolyását, mégpedig azzal, hogy betöltötték a vörösingés aktivizmust, bezárták a rádióállomásait és folyamatos megfigyelés alatt tartják az egykori vörösingés vezetőket, akiket a bebörtönzés veszélye fenyeget abban az esetben, ha agitálni próbálnak. A rezsim – egy meglehetősen orwelli jellegű döntéssel – még az iskolai történelemtankönyvekből is törölte Thakszin nevét.<sup>7</sup> Eközben a thai gazdaság fejlődése lelassult, a becslések szerint a növekedés jelenleg évi 1,5%-os. A vidék eladósodottsága növekszik, amit csak súlyosbít, hogy a már így is adósságterhek alatt nyögő rizstermelő gazdák az aszály miatt sok helyen nem tudtak vetni.<sup>8</sup> Egy washingtoni agytröszt szavait idézve: a junta továbbra is nyiregben marad, mint ahogy

megmaradnak Thaiföld alapproblémái is, melyek közül a legfontosabb a vidéki többség elidegenedése, amelynek öntudatának elbredése a thaiföldi politikai válság kialakulásának elsődleges oka volt. Ne lepődjünk hát meg, ha a vörösingések ismét megkísérlik magukhoz ragadni a hatalmat...

*(The New York Review of Books)*

---

## Juan José Morales

### Kínai vendégmunkások a cári Oroszországban

---

*Mark O'Neill: From the Tsar's Railway to the Red Army: The Experience of Chinese Labourers in Russia during the First World War and Bolshevik Revolution (Penguin China, 2014, 80 oldal) című könyvének bemutatása*

A Penguin China kiadó szakkönyvei között már eddig is akadtak olyan munkák, amelyek összekapcsolták az I. világháborút és az 1917-es oroszországi forradalmat. A két eseményt összekötő vonalak ezekben a könyvekben Európán, azon belül is leginkább Franciaországon keresztül húzódtak. Ugyanakkor van egy másik, Oroszországon áthaladó szál is. A *From the Tsar's Railway to the Red Army: The Experience of Chinese Labourers in Russia during the First World War and Bolshevik Revolution (A cár vasútjától a Vörös Hadseregig: Az Oroszországban dolgozó kínai vendégmunkások tapasztalatai az I. világháború és a bolsevik forradalom idején)* című könyv azoknak a kínaiaknak a szinte ismeretlen történetét mondja el, akik hazájukból a cári Oroszországba mentek, hogy vendégmunkásként járuljanak hozzá az orosz háborús erőfeszítésekhez, és akiket végül utolért a bolsevik forradalom zűrzavara.

Mark O'Neill egyik korábbi művében (*The Chinese Labour Corps: The Forgotten Chinese Labourers of the First World War* [Penguin Specials, 2014]) már feldolgozta a nyugati fronton, az antanthatalmak szolgálatában dolgozó kínai munkások történetét, így új könyvét akár az említett munka testvérkötetének is tekinthetjük. Az Oroszországba került kínai munká-

7 Thomas Fuller: Loved and Hated, Former Premier of Thailand Is Erased from Textbook. *The New York Times*, 2014. szeptember 16.

8 Thomas Fuller: Household Debt and Signs of Drought Squeeze Economy in Thailand. *The New York Times*, 2014. október 6.

sok pontos száma nem ismert, de a legvalószínűbb becslés szerint mintegy 200 000-re tehető, azaz kétszázötven ezer fölött voltak a Franciaországban és Belgiumban munkát vállaló 135 000 kínainál. Ráadásul az Oroszországban dolgozó kínaiakra sokkal rosszabb körülmények vártak, mint a Nyugat-Európában munkát vállaló honfitársaikra. Az ő kálváriájuk talán a legtragikusabb fejezete a kínai kivándorlás négy évszázados történetének.

A könyv bevezetőjében a szerző felvázolja a két ország közötti történelmi kapcsolatok hátterét. A cári Oroszország a 19. század második felében jelentős mértékben, egészen az Amur-folyóig kiterjesztette keleti és déli határait. Az ekkoriban rendkívül gyenge Kína nem tehetett mást, mint hogy elfogadja az új határvonalat, sőt azt is lehetővé kellett tennie, hogy az oroszok kikötőt és haditengerészeti bázist építsenek Vlagyivosztkóban. Oroszországnak szüksége volt a kínai munkaerőre és igénybe is vette azt; részben az említett terület fejlesztésére, részben a vasútépítéseknel, így például a transzszibériai vasút távol-keleti szakaszának, illetve az Észak-Mandszúrián keresztül Harbinon át Vlagyivosztkba vezető Kínai keleti vasútvonal építési munkálatainál.

Oroszország részvétele az I. világháborúban kezdettől fogva katasztrófális volt, és elképesztő mértékű emberáldozatokat követelt. Kína készségesen vállalkozott a háború kiterése utáni munkaerőhiány enyhítésére, ám Peking csakhamar elvesztette a munkaerő-toborzás fölötti ellenőrzést, és sok kínai munkavállaló úgy került Oroszországba, hogy nem volt megfelelő munkaszerződése, ami az alapvető jogait garantálta volna. A rosszul felszerelt és élelmezett, minden jogi védelem nélküli munkások kiszolgáltatottak voltak a kínai munkaközvetítők és az orosz munkáltatók által elkövetett visszaélésekkel szemben.

A kínai munkások 1916-tól kezdtek Oroszországba érkezni, és a cári birodalom szinte minden sarkában alkalmazták őket. Ezek dolgoztak és haltak meg közülük a fronton. A munkakörülmények sokszor szélsőségesen rosszak voltak, különösen azok számára, akik az akkori főváros, Pétervár (Szentpétervár) és az új, télen is jégmentes északi sarkkörön túli kikötő, a Kola-félszigeten található Murmanszk közötti vasútvonal építésén dolgoztak. Közülük sok vált a rendkívül zord időjárás,

az alultápláltság és a betegségek áldozatává. (Az itt dolgozó 10 000 kínai egyébként nem a kivételhez tartozott: rajtuk kívül mintegy 50 000 német és osztrák–magyar hadifoglyot, illetve 30 000 orosz parasztot is munkára fogtak.) Kínai munkásokat küldtek a kelet-ukrajnai Donyec-medencébe, hogy szén bányásszanak olyan bányákban, amelyek akkoriban a világ legveszélyesebb szénbányái közé tartoztak.

Li Csen-tung (Li Zhen-dong), a kínai vendégmunkások egyike így emlékezett vissza a munkakörülményekre:

*„Egy erdőben dolgoztunk, nem messze Pétervártól. Egy jobb élet reményében jöttünk ide, de teljesen ki voltunk szolgáltatva a rendkívül nehéz körülményeknek. Oroszországban dolgozni épp olyan volt, mint Kínában dolgozni. Naponta tízenöt órát kellett robotolnunk, és nyirkos, zsúfolt és piszkos barlangokban aludtunk. Keveset fizettek nekünk, ami még ahhoz is alig volt elég, hogy élelemmel lássuk el magunkat.”*

Minél inkább elhúzódott a háború, annál rosszabbak lettek a feltételek az oroszok számára, és még inkább a kínaiak számára, akiknek nem voltak meg az eszközeik ahhoz, hogy hazatérjenek, az orosz munkaadók és a kínai vállalkozók pedig nem tudták vagy nem is akarták visszaküldeni őket. A munkásokat egyik munkahelyről a másikra költöztették, és úgy adták-vették őket, mint a rabszolgákat. Az infláció az egekbe szökött, akuttá vált az élelmiszer- és üzemanyaghiány, ráadásul pedig ott voltak még az orosz hadsereg által elszenvedett hatalmas veszteségek is.

Amikor a cári rendszer megbukott és Lenin különbékét kötött Németországgal, a kínai munkások egy számukra idegen országban rekedtek. Néhányan koldulásra vagy bűncselekményekre kényszerültek, és magatartásuk a kínai közösség egészére rányomta a bélyegét. Hogy enyhítsenek a helyzeten, néhány kínai diák – akikhez később kínai diplomaták és üzletemberek is csatlakoztak – szolidaritási hálózatokat alapított, köztük a szentpétervári székhelyű Oroszországi Kínai Munkások Unióját (OKMU). Az OKMU nagyobb együttműködési készségre talált a szovjetek részéről, mint a cári rendszer részéről, és – a Kuangcsou tartományban született Liu Cö-zsung (Liu Zerong) vezetésével, aki 1919 márciusában a nem Kínában élő kínaiakat képviselte a Kommunista

Internacionálé első ülésén – fokozatosan olyan szervezetté fejlődött, amivel számolni kellett.

Több ezer kínai csatlakozott a forradalomhoz és a Vörös Hadsereghez – volt, aki azért, hogy kiutat találjon a kilátástalannak tűnő helyzetéből, volt, akit megfélemlítettek, és voltak olyanok is, akiket a lelkesedés ragadott magával, akiket vonzott egy új korszak, a munkásosztály korszakának ígérete. Köztük volt Zsen Fu-csen (Ren Fuchen) is, akit sokan az első kínai bolseviknak tekintenek. Az 1884-ben Liaoning tartományban született Zsen Fu-csen tizennégy évesen kezdett el dolgozni egy orosz cégnél, amely Harbin és Dalian között épített vasutat. Csatlakozott a bolsevikokhoz, és később a kínaiakból álló Vörös Sas zászlóalj parancsnoka lett. 1918 novemberében, harc közben halt meg. Az orosz polgárháború végül Kínát is beavatkozásra kényszerítette, és a kínai civileket kimenekítették Vlagyivosztkából.

A Szovjetunió és Kína közötti kapcsolatok – amelyek megértése a modern történelem megértéséhez is rendkívül fontos – gyakorlatilag ezekkel a munkásokkal kezdődtek. Nagy valószínűséggel ez az első alkalom, hogy a szélesebb olvasóközönség az Oroszországban és a Szovjetunióban dolgozó kínai munkások tízezreinek történetéről olvashat.

*(The Asian Review of Books)*

---

## Marcia Angell

---

### Van jobb kiút

*Atul Gawande Being Mortal: Medicine and What Matters in the End* című könyvének bemutatása

Atul Gawande sebészorvos voltaképpen igazat ad nekünk legújabb és egyben legjobb könyvében: nem számít, hogy mennyire vagyunk óvatosak vagy milyen egészségesek a szokásaink, meg fogunk halni, mint bárki más, mégpedig valószínűleg hosszú ideig tartó hanyatlás és betegeskedés után. Az átlag amerikai egy vagy több évet tölt rokkantan és gondozóotthonban lakva, mondja Gawande. Továbbá, az orvosi ellátás igen kis segítséget fog nyújtani a legvégén. Szavait idézve:

„Életünk hanyatló napjait olyan orvosi kezelések kiszolgáltatta éljük, melyek megzavarják agyunkat és kiszívják életerőnket a legcsekélyebb javulás reményében. Intézményekbe vonulunk – gondozóotthonokba és intenzív osztályokra –, ahol a szigorúan ellenőrzött, személytelen rutin elvág bennünket mindazon dolgoktól, melyek fontosak életünkben. S mivel az arra hivatottak vonakodnak kellő alapossgal megvizsgálni az öregedéssel és haldoklással járó tapasztalatokat, még több ártalmára lettek az embereknek, és megtagadták tőlük a legalapvetőbb dolgokat, melyekre leginkább szükségük van.”

Gawande célja, hogy ráébressze az olvasót arra, hogy az öregkor és a halál tragédiája nem oldható meg a modern orvostudomány által, azaz találjunk inkább valami más módot a kezelésére. Könyvét nyolc nagyszerűen megírt fejezetre osztja, mely a független ételtől a halálig befutott pályát taglalja. A *Halandók vagyunk (Being Mortal)*, mely a legszemélyesebb könyv, amit valaha írt, saját apja elhúzódo haldoklásával végződik.

Az első fejezetben megismerjük Gawande feleségének nagyanyját, Alice Hobson, aki hetvenhét éves volt, mikor Gawande először találkozott vele 1985-ben. Akkoriban teljesen független volt – önálló, egészséges és tevékeny életet élt. Gawande szülei indiai bevándorlók voltak; a szerző összeveti az Alice Hobson-féle függetlenséget saját nagyszüleinek életével Indiában, ahol „magától értetődő volt, hogy a szülők saját otthonukban éltek tovább, egy vagy több felnőtt gyermekük támogatására utalva. Ezzel szemben a modern társadalmakban az öregség és a rokkantság megosztott, több generáció által felvállalt felelősség helyett többé-kevésbé magánügygé vált – olyan dologgá, melyet főként egyedül, vagy intézményekben, orvosok körében tapasztalunk meg.”

Megvannak az okai annak, miért változott a hagyományos hozzáállás az öregkorhoz: jelenleg több az idős ember és kevesebb a fiatal; a családoknak szüksége van mind a férj, mind a feleség keresetére, ezért kevesebb a ráérő lánygyermek, illetve meny, aki otthon maradna és gondozná a szülőket és nagyszülőket; továbbá a családtagok lehet, hogy még csak nem is ugyanabban az államban élnek, nemhogy ugyanabban a városban. Ennek ellenére, mutat rá Gawande, ha valaki egészséges és